

**INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA AKSIOLOGIK BIRLIKLARNI
O'QITISHNING LINGVOMADANIY VA METODIK ASOSLARI**

Sobirjonova Marjona

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Xorijiy til va adabiyot yo'nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: Zahro Islomova

Xorijiy til nazariyasi va amaliyoti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi ingliz va o'zbek tillaridagi aksiologik (qadriyat ifodalovchi) birliklarning lingvomadaniy xususiyatlari va ularni chet tili darslarida o'qitishning metodik asoslari yoritilgan. Maqolada til va madaniyat integratsiyasi orqali talabalarning sotsiomadaniy kompetensiyasini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: aksiologiya, lingvokulturologiya, qadriyat, paremiologiya, konnotatsiya, metodika, madaniyatlararo muloqot.

Abstract: This thesis discusses the linguocultural characteristics of axiological (value-expressing) units in English and Uzbek and the methodological foundations of their teaching in foreign language classes. The article analyzes the issues of developing students' sociocultural competence through the integration of language and culture.

Keywords: axiology, linguoculturology, value, paremiology, connotation, methodology, intercultural dialogue.

Аннотация: В данной работе рассматриваются лингвокультурные характеристики аксиологических (ценностно-выраженных) единиц английского и узбекского языков, а также методические основы их преподавания на уроках иностранного языка. В статье анализируются вопросы развития социокультурной компетенции учащихся посредством интеграции языка и культуры.

Ключевые слова: аксиология, лингвокультурология, ценность, паремиология, коннотация, методология, межкультурный диалог.

Kirish

Hozirgi tilshunoslik va til o'qitish metodikasida tilni madaniyatning ajralmas qismi sifatida o'rganish muhim ilmiy masalalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Har bir til o'z egalarining qadriyatlari tizimini, axloqiy qarashlarini hamda borliqni anglash uslubini o'zida mujassam etadi. Shu sababli chet tilini o'qitish jarayonida faqat grammatik me'yorlar va lug'aviy boylikni o'rgatish bilan cheklanib qolmasdan, balki ushbu til orqali ifodalanadigan madaniy qadriyatlarni ham o'quvchilarga yetkazish zarur hisoblanadi. Aksiologik birliklar — bu ijobiy yoki salbiy bahoni, qadriyatga asoslangan munosabatni ifodalovchi til vositalaridir. Ular sinonimik qatlamlarda, frazeologik birikmalarda, maqol va matallarda hamda konnotativ ma'noga ega bo'lgan so'zlarda o'z aksini topadi. Ingliz va o'zbek tillarini qiyosiy o'rganish natijasida aksiologik birliklarning semantik mazmunida sezilarli tafovutlar mavjudligi aniqlanadi. Masalan, freedom (erkinlik) tushunchasi ingliz tilida ko'proq shaxsiy huquqlar va individual mustaqillik bilan bog'liq holda qo'llanilsa, ozodlik so'zi o'zbek tilida milliy mustaqillik va jamoaviy erkinlik ma'nolarini anglatadi. Shuningdek, pride so'zi ingliz tilida aksariyat hollarda ijobiy bahoga ega bo'lsa, unga yaqin bo'lgan o'zbekcha takabburlik so'zi salbiy munosabatni bildiradi. Ana shunday tafovutlarni bilmaslik o'quvchilarning madaniyatlararo muloqot jarayonida pragmatik xatolarga yo'l qo'yishiga sabab bo'lishi mumkin. Zamonaviy tilshunoslikda tilni faqat muloqot vositasi sifatida emas, balki xalqning madaniy kodi va qadriyatlar tizimi sifatida o'rganish ustuvor yo'nalishga aylandi. Aksiologiya (yunoncha axio – qiymat, qadriyat) til birliklarida insonning olamga bo'lgan munosabati, yaxshilik va yomonlik, go'zallik va xunuklik haqidagi qarashlarini tadqiq etadi. Ingliz va o'zbek tillarini qiyosiy o'rganishda aksiologik birliklar (maqollar, matallar, frazeologizmlar) milliy mentalitetni tushunishda kalit vazifasini o'taydi.

Lingvomadaniy asoslar

Har bir xalqning o'z qadriyatlar iyerarxiyasi mavjud bo'lib, u tilda o'z aksini topadi. Masalan: * *O'zbek tilida: Jamoaviylik, mehmondostlik, kattalarga hurmat va oila qadriyatlari markaziy o'rin tutadi ("Mehmon otangdan ulug'", "Qarisi bor uyning parisi bor").* * *Ingliz tilida: Individuallik, vaqtni qadrlash, shaxsiy erkinlik va mehnatsevarlik yuqori baholanadi ("Time is money", "My house is my castle").*

Aksiologik birliklarni o'qitishda lingvokulturologik tahlil muhim ahamiyatga ega. Talaba so'zning lug'aviy ma'nosini bilish bilan birga, uning zamiridagi madaniy konnotatsiyani ham his qilishi kerak.

Metodik tavsiyalar

Ingliz tili darslarida aksiologik birliklarni o'qitishda quyidagi metodik yondashuvlar samarali hisoblanadi:

* Qiyosiy-tipologik metod: Ikki tildagi o'xshash va farqli qadriyatlarni topish. Masalan, "Vatan" tushunchasining har ikki tildagi metaforik ifodalarini solishtirish.

* Kontekstual tahlil: Aksiologik birliklarning badiiy matn yoki real muloqotdagi o'rnini o'rganish.

* Interfaol usullar: "Case-study" yoki rolli o'yinlar orqali muayyan madaniyatga xos bo'lgan xulq-atvor normalarini o'zlashtirish.

Xulosa qilib aytganda, aksiologik birliklarni o'qitish talabalarning nafaqat til boyligini oshiradi, balki ularda madaniyatlararo muloqot (intercultural communication) ko'nikmasini shakllantiradi. Bu esa bo'lajak pedagoglarga chet tilini o'rgatish jarayonida o'zga madaniyat vakillari bilan samarali muloqotga kirishish va o'z milliy qadriyatlarini xalqaro miqyosda tushuntirib bera olish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karasik V.I. Yazikovoy krug: lichnost, konsepti, diskurs. – Volgograd: Peremena, 2002.

2. Mahmudov N. Tilning mukammal tadqiqi yo'llarini izlab... – Toshkent, 2012.

3. Ter-Minasova S.G. Yazik i mejkulturnaya kommunikatsiya. – M.: Slovo, 2000.